

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת נח תשפ"ג

כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריאתה.

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

להיות שלם ולא חצי. וזה פירוש [דברים י"ח, י"ג] תמים תהיה עם ה' אתקייך:

ודומה לכפרי שחתנו היה תלמיד חכם, וקודם סוכות בקש חתנו ממנו כשיסע לעיר שילך להרב ויקנה עבורו אתרוג הדר, וכן היה, וכנסע בחזרה לביתו פגע בכפרי אחר מכפר הסמוך לו, וסיפר שהרב קנה עבור חתנו אתרוג הדר שאין דומה לו, ואמר לו השני גם לי נצרך אתרוג עבור חתני אשר לא פחות הוא במעלות מחתנך, ואמר לו כעת לא תשיג הדר כי האחרון אני קניתי בדמים מרובים, אמר לו איעצך עצה טובה, נחלק האתרוג לשנים ואקח אני החצי, כי שמעתי שיכולין לברך בשותפות על אתרוג אחד, העצה העמוקה נכנסה ללבו ועשה כן, ולקח חצי המחיר אשר שילם בעדו ונתן להכפרי השני החצי, וכשבא לביתו והראה לחתנו חצי האתרוג, מובן השחוק שהיה אז, הכפרי לא הבין מהחסרון אשר עשה, ורק חתנו נתן לו להבין כי יותר טוב אתרוג שלם אף כי אינו הדר כל כך מחצי הדר דפסול:

כן אם אחד מקיים כל המצות, הגם שאינו חסיד לפני משורת הדין, מכל מקום הוא "תמים" אלא שאינו מהודר, אבל המקיים חציו הוא רק חצי יהודי ונקרא חסר. וזהו שאמר נח איש צדיק תמים היה בדורותיו, בין אנשי דורו, אהוב בעיני הבריות יען שנהג אתם בתום ויושר, וגם את האלקים התהלך נח, קיים גם מצות שבינו למקום, ולכן ונח מצא חן בעיני ה':

(פרדס יוסף)

את האלקים התהלך נח (ו, ט)

ברש"י: "ובאברהם הוא אומר (לקמן כד) אשר התהלכתי לפניו נח היה צריך סעד לתומכו אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו". רבים מתמיהים מדוע לדרוש את נח לגנאי, והנראה, שכוונת חז"ל ללמדנו בזה יסוד גדול. בהקדם דברי הרמב"ם הידועים (הלכות דעות פרק ו הלכה א): "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם הוא ששלמה אומר הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע" ואינו מובן איך הצליח נח לעמוד בצדקו בדרך שפל ומושחת כזה, שהוא ממש נגד הטבע, כדברי הרמב"ם. אבל, נח, מסר נפשו לעמוד מנגד ושלא להיגרר אחרי רשעות אנשי דורו, ובכך זכה לסייעתא דשמיא "סעד לתומכו", ואינו לגריעותא, כי אם למעלייתא שהרי אין באפשרות האדם לעמוד לבדו כנגד כל הדור ולהשאר בצדקו. ובה למדנו יסוד גדול ש"אין עליך המלאכה לגמור" וכיון שהאדם מצידו מוסר נפשו לקיים רצון השי"ת זוכה לקבל סייעתא דשמיא מיוחדת.

(צינוני תורה)

ותמלא הארץ חמס (ו, יא)

כתב רש"י "לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל" מדוע דוקא בגלל הגזל נחתם גזר דינם? כתב בספר ילקוט הגרשוני, שידוע שאין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחילה, כמו שמוצאים אנו בנגעים שתחילה בא הנגע על ביתו ועל בגדיו ורק לאחר מ"כ בגופו. א"כ מדוע כאן אצל דור המבול לא פגע בממונם תחילה? מדוע נגזר עליהם להיאבד מן העולם? התשובה, כיוון שהממונ לא היה שלהם! הרי כל רכושם היה גזול, לכן לא היה אפשרות להענישם בדבר אחר וזולת בגופם. בזה מובן שלא נחתם גזר דינם אלא על הגזל, שבגלל הגזל נחתם דינם לכליה.

(ילקוט הגרשוני)

בספר "פרחי שושנה" (לגר"א אדלר, תלמיד הח"ח) הביא: שמעתי מפי הגאון הצדיק החפץ חיים זצוק"ל שהקשה הלא דור המבול עברו על עבירות חמורות כעבודה זרה ועריות שהן חמורות יותר מגזל ומפני מה נחתם גזר דינם דווקא על הגזל ותיירץ ע"פ מאמרו ז"ל סאה מלאה עונות מי מקטר בראש כולם גזל. וצריך טעם מדוע דוקא גזל, ואמר הטעם

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו (ו, ט) כאן מעיד עליו הכתוב "צדיק תמים" ולהלן (פרק ז, א) "ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה", וכבר כתב רש"י מהגמרא שמכאן שאומרים רק מקצת שבחו של אדם בפניו. בבית יוסף עה"ת, מבאר את השינוי כך: נח חי משך כמה דורות, היה בדור המבול, וגם בדור הפלגה, בדור המבול היה עיקר הניסיון עוון עריות ובדור הפלגה היה עוון כפירה בה'. מידת "צדיק" היא למי שגדור בעריות כמו שיוסף הצדיק נקרא כן עקב עמידתו בנסיון הקדושה. מידת "תמים" שייכת אצל ההולך בתמימות, - תמים תהיה עם ד' אלוקיך. בזה מבואר היטיב, כאן בתחילת הפרשה אומרת התורה "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו" שהרי משך כל הדורות שבהם חי נח היה צדיק בדור המבול כשהיה גדור מעריות ותמים בדור הפלגה כשהיה גדור מכפירה. ואילו להלן בפרק ז' הרי היה כשה' דיבר איתו לפני כניסתו לתבה בדור המבול, אומר הכתוב "כי אותך ראיתי צדיק בדור הזה" כי בדור הזה - דור המבול - יש לו את התואר של צדיק.

(בית יוסף)

היה בדורותיו (ו, ט)

פירש"י יש דורשין לשבח ויש דורשין לגנאי וכו' כתב בחתם סופר (תורת משה) "ויש לפרש דשניהם אמת ומר אמר חדא ומר חדא ולא פליגי בוודאי אם ה' נח נשאר במדרגת צדקתו בימי אברהם לא ה' נחשב לכלום אבל מסתמא אם בדור הרע הוא ה' במדרגה זו של צדקות בוודאי אם ה' בדורו של אברהם ה' נתעלה ויעלה במדרגת תמימותו וצדקותו". הגה"ק "חזון איש" ז"ע היה ממעט מאוד בדברי אגדה, וכמעט שלא נמצא ממנו כלל, ופעם שאלו הגאון מהר"ש וואזנער זצ"ל על מה ולמה לא יחבר ספר על התורה שבכתב, והשיב לעומתו הגה"ק החזו"א "כי הכוחות של הבן אדם מוגבלים", והיינו שהאיש מוגבל במה שיוכל לעשות, והוא כבר השתמש בכל כוחותיו כפי מה ששייך.

פעם בחוה"מ או שביעי של פסח, בעת שרבינו ה"אמרי חיים" ז"ע גר עדיין בתל אביב, היה קבוצת חסידי וויזניץ שגרו כבר בשיכון וויזניץ אשר בבני ברק, שעלו לביתו נאוה קודש של הגה"ק החזו"א והוא היה אז בדיחא דעתיה טובא, והיה רוקד אז בשמחה רבה, והיה שם אחד מהזקנים אשר אזר עוז והרשה לעצמו לבקש מהחזו"א שיגיד דבר תורה, נענה הגה"ק החזו"א ואמר לפרש את מאחז"ל "מילה בסלע משתוקא בתרי" אשר לכאורה לפי"ז עדיף היה לשתוק ולא להגיד כלום, אולם עדיין יש מקום להעדיף את האמירה מהשתיקה, כי אף שאמנם השתיקה שווה תרי סלעים והמילה אינו שווה כ"א סלע אחד, אך כאשר יגיד כמה וכמה מילים ודברים, הרי סוף כל סוף יעלו לחשבון של כמה וכמה סלעים, משא"כ כאשר ישתוק שאין בידו כל הזמן כ"א ב' סלעים ולא יותר, כך ביאר בקדשו החזו"א לתרץ את האומרים ד"ת, על אף שכאמור הוא ז"ל בעצמו לא היה דרכו בקודש לרבות בזה.

ובכאן על דברי רש"י ז"ל הנ"ל נמצא ביאור מהגה"ק החזו"א והוא מכוון ממש לדברי קדשו של החת"ס הנ"ל ב"תורת משה" דאין הכוונה שאילו היה נח חי בדורו של אברהם לא היה נח נחשב לכלום, רק דכידוע שהאוויר משפיע מאוד על האדם ולכן נח אף שהוא בעצמו היה צדיק גדול, אך באוויר מזוהם כזה שהיה בדורו ותקופתו היה השפעה גם על הצדיק ומנע אותו מלהתעלות ביותר וזהו הפי"ז "אילו היה בדורו של אברה לא היה נחשב" אותו המדרגה "לכלום" כי אברהם אבינו ע"ה קידש וטיהר וזיכך את האוויר בדורו, ובאוויר כזה היה ודאי נח נתעלה ביותר ויותר, וזהו שדרשו לגנאי לא על נח, כ"א על המדרגה שבו היה, שזה לא היה חשוב רק בדור ההיא שהיה האוויר מזוהם כ"כ.

(הגרא"ד פרידמאן)

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו (ו, ט) ובאופן אחר יש לומר, דהנה יש חרדים רק בינם לקונם, ויש להיפך עושים צדקה וחסד, ורק אינם מדקדקים בינם לקונם, אבל יהודי צריך

דאיתא במסכת אבות "העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד, והעושה עבירה אחת קונה קטגור אחד", והמלאך שנברא מן המצוה או מן העבירה הוא נברא גם כן באותו מצב בו נעשתה הפעולה, כגון מצוה שנעשתה בזריזות נברא על ידה מלאך זריז והעושה בעצלתיים נברא מפעולתו מלאך עצל וכן בכל המצבים.

והנה פעולת הגזל בדרך כלל נעשית בחוצפה, ועל כן הקטגור הנברא מן הגזל אף הוא חצוף, ואפשר שבטאה מלאה עונות אף שיש בה קטגורים מקטגורים שונים בכל זאת אין אחד מהם קופץ בראש כדי לקטרג מפני שלא נברא במידת החוצפה, ורק המלאך החצוף שנברא מן הגזל הוא הקופץ בראש, וכך היה גם בדור המבול שהגזל קטרג בראש כולם ועליו נחתם גזר דינם ודפח"ח.

(פרחי שושנה)

צהר תעשה לתבה (ו, טז)

כתב רש"י: יש אומרים חלון ויש אומרים אבן טובה. ולעיל בפסוק צדיק תמים היה בדורותיו, הביא רש"י את המחלוקת הידועה מהגמרא (סנהדרין קח, א), שיש דורשין לשבח ויש דורשין לגנאי.

כתבו המפרשים, (ילקוט האורים, ועוד) ששני המחלוקות הנ"ל הא בהא תליא, לפי היש דורשין לשבח, היה נח צדיק גמור, ואילו לפי היש דורשין לגנאי היה נח צדיק שאינו גמור, והנה כשהקדוש ברוך הוא מציל צדיק גמור מרעה מותר לו לראות במפלת הרשעים כדכתיב (דברים ד' ל"ד) "אשר עשה לכם ה' אלוהיכם במצרים לעיניך", אבל צדיק שאינו גמור אסור לו לראות במפלת הרשעים, כמו שמצינו אצל לוט דאמרו לו "אל תביט אחריך" (בראשית י"ט י"ז) נמצא שהיש דורשים לשבח אומרים שהיה לו חלון בתיבה לראות בו מפלת הרשעים במבול, אבל לדברי היש דורשים לגנאי נמצא שהיה נח צדיק שאינו גמור והם אומרים שהיתה לו אבן טובה לראות לו לעצמו אבל לא להסתכל במפלת דור המבול. ואכן רבי יוחנן הוא דורש לגנאי והוא המ"ד בגמ' (שם) שאבן טובה היה.

(צינוני תורה)

צהר תעשה לתבה ואל אמה תכלנה מלמעלה ופתח התבה בצדה תשים תחתים שנים ושלישים תעשה (ו, טז)

צדיקים מהפכים מדה"ד לרחמים נגע – עונג, צרה – צהר, וזה "צהר תעשה לתבה", מתיבת "צרה" תעשה "צהר" והוא באופן זה, אשר 'אל אמה' ר"ת אלקים שזה מדת הדין, תכלנה מלמעלה' שיתהפך לרחמים, ופתח התיבה' האות "צ" שהיא בפתח התיבה של "צרה", "בצדה תשים" תנוח על מקומה בצדה, כי באות זה אין שינוי בין צרה לצהר, רק 'תחתים' אותיות "ר" ו"ה" שבתבת "צרה", 'שנים ושלישים תעשה', היינו האות "ר" שהיתה עתה אות שניה תבא כעת בתיבת צהר להיות אות שלישית.

(ילקוט הגרשוני)

וישלח את העורב ויצא ושוב עד יבשת המים מעל הארץ וישלח את היונה לראות הקלו המים. (ח, ז-ח)

על ההבדל בין היונה לעורב שכאן כתוב "עד יבשת המים" וכאן "הקלו המים" יש לבאר.

דרך הנדיב לתת לאחרים כמה שיותר, בעוד שמסרב הוא ליטול מהם מאומה. לעומתו, האכזר אינו מוכן לתת משלו כלום וכל חפצו הוא ליהנות מזולתו ולנצל.

היונה רומזת לכנסת ישראל שתארה הוא "בת נדיב" (שיר השירים ו, ב), היא זו שאמרה (רש"י לעיל ח, יא) "היו מזונותי מרויחן כזית בידו של הקב"ה ולא מתוקין כדבש בידי בשר ודם". לכן ידע נח כי ברגע שתמצא מנוח לכף רגליה, שוב לא תחזור אליו אל התיבה להתפרנס מאתו. לכן מהיונה יכול הוא רק לדעת "הקלו המים", אבל אין הוא יכול לדעת אם הארץ כבר יבשה. לעומתה העורב האכזר, שכל רצונו הוא ליהנות מאחרים, אפילו ימצא מנוח על האילן, ישוב אל התיבה כל עוד הוא יכול ליהנות מנוח. לכן העורב יצא ושוב "עד יבשת המים מעל הארץ"

(חתם סופר)

וירא חם אבי כנען וגו' ויגד לשני אחיו בחוץ... וייקץ נח מיניו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן: ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו: (ט, כב-כד)

הנה חם נתקלל ע"י נח "עבד עבדים יהי לאחיו". ובעבד כנעני ידוע שיוצא לחירות בשן ועין. ומדוע? כיוון שכל מה שנתקלל חם אביהם הוא מפני ש"וירא" ו"יגד" שחטא בעצם הסתכלותו וגם במה שהגיד לאחרים על כך. ובכך יובן, שעבד זה שלקה בעינו או בשינו הרי כבר לקה בזה ושוב אינו צריך עוד עונש של להיות עבד...

(עפ"י ילקוט האורים בשם ברית אברם, והוא ממדרש רבה)

וישאר אך נח ואשר אתו בתיבה

ע"ד מאמר רבוה"ק ז"ל אהא שאחז"ל פסחים נג מה ראו דניאל חנניא מישאל ועזריה ומסרו עצמם על קדושת השם לכבשן האש נשאו ק"ו בעצמן מצפרדעים וכו' הכונה מה ראו איך נראו בעיני עצמם על עובדא גדולה כזו שהפילו עצמן לכבשן האש על קדוש השם ולא היה להם התנשאות כי נשאו ק"ו מצפרדע שאינם טובים יותר ממנה שגם היא נכנסה להתנור בשביל רצונו ית'

וכמו"כ אצל נח אחרי שרק הוא נשאר מכל הדור איך נראה בעיני עצמו לחשוב שהוא הכי גדול וקדוש מכל בני דורו לזה אמרה התורה 'וישאר אך נח' אך' הוא לשון מעוט ואשר אתו בתיבה היה בעיני עצמו שה' השאירו כמו שהשאיר "את כל החי אשר בתיבה" לקיום המין אחרי המבול כמ"כ השאיר גם אותו ולא בשביל צדקתו

(בית אברהם)

ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו: (ט, כה)

חז"ל שואלים (בראשית רבה פל"ז) למה נח קילל את בנו של חם ולא את חם עצמו, מה ההגיון? עונים חז"ל, כי כשנח ובניו יצאו מן התיבה הם קיבלו במתנה ברכה "ויברך אלוהים את נח ואת בניו" ובמקום שהקב"ה מברך לא יכולה לחול קללה. ולמה דוקא את כנען? מפני שחם מנע מנח את הבן הרביעי, ומן היושר לקלל את בנו הרביעי, שהוא כנען.

על בסיס דברים אלו, אומר ה'שיח יצחק' דבר מענין: כתוב בגמרא "כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה עד ראש השנה חוץ מהוצאות שבת יום טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה" (ביצה ט"ז). למה "הוצאות שבת" יצאו מן הכלל? מדוע עליהם לא חלה הקללה של "בזעת אפיך תאכל לחם"? מסביר ה'שיח יצחק' לפי דברי המדרש הנ"ל. כי השבת קיבלה ברכה מהקב"ה, ככתוב "ויברך אלוהים את יום השביעי". ובמקום שיש ברכה לא יכולה לחול הקללה של בזיעת אפיך תאכל לחם.

(להגיד)

את קשתי נתתי בענן. (ט, יג)

העיד תלמיד החת"ם סופר אשר בכל שנה בפרשת נח היה רגיל לומר רמז בפסוק זה: "את קשתי נתתי בענן". "קשתי" ראשי תיבות: קדושתי שמי תורתי ימיני. ולא פירש את כוונת הרמז הלז.

וכתב תלמידו שיעג ומצא בזה דבר נפלא, כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות דף לב, ע"ב) מיום שחרב בית במקדש ננעלו שערי תפלה, ולמדו זאת במדרש איכה (פרק ג' סימן ל"ה) מהמקרא קודש (איכה פרק ג' ג', מ"ד) "סכותה בענן לך מעבור תפלה". ובטור (אורח חיים סימן קכ"ד, שולחן ערוך שם סעיף ג) כתב: אתמר בהגדה, אמר שמואל: כל הזריז לומר ארבעה דברים הללו, זוכה ומקבל פני שכינה, עשה למען שמך, עשה למען ימיניך, עשה למען תורתך, עשה למען קדושתך ע"כ. [ועיין בב"ח שכתב טעם לזה שזוכה ומקבל פני שכינה: "לפי שבאותן ארבעה דברים מייחד רגלי המרכבה, "למען שמך" היא עטרת. "ימיניך" חסד, "תורתך" תפארת, "קדושתך" גבורה ע"כ].

אמנם מה שקבעו לומר תפילה זאת אחרי תפילת שמונה עשרה, היא דמחמת ששערי תפלה ננעלו כמו שאמרו חז"ל וכנ"ל, לפיכך מתפללין אנו שיעשה הקדוש ברוך הוא למען שמו ולמען ימינו ולמען קדושתו ולמען תורתו ויקבל את תפילתינו אף בעת נעילת שער.

וזהו שמרמז הקדוש ברוך הוא לנח, בשעה שיש "ענן" והוא רמז על נעילת דלתי התפילה, וכמו שנאמר "סכות בענן לך מעבור תפלה", אזי "את קשתי נתתי בענן" אתן את ארבעת הענינים הרמוזים בתיבת "קשתי" שהם מועילים לקבלת התפילה אפילו "בענן" וכמו שאנו מתפללים באמת אחרי השמונה עשרה: עשה למען שמך, עשה למען ימיניך, עשה למען קדושתך, עשה למען תורתך.

(ליקוטי חבר בן חיים)

מאוצרות המגידים

ויחל נח איש האדמה ויטע כרם (ט, כ)

יש בזה שני פירושים לשון 'חולין' עשה עצמו חולין, ולשון 'התחלה', אומר הרב אליהו דיסקין: אפשר ששני הפירושים צדקו יחדיו, שהנה יש להבין למה יצא כזה קלקול גדול ממעשה זה של נטיעת הכרם? שהנה ידוע בספרים הקדושים שכל התחלה של דבר יש להשיגח שיהיה קודש לה' בבחינת "ראשית" לד', וכאן היתה הטענה על נח שעם יציאתו מן התיבה, שהרי המבול עקר את העולם וכאילו נוצר העולם מחדש, כמו שכתוב על מקווה שמטהר את האדם כבריה חדשה, ותחילת עשייתו בעולם החדש היה צריך להתעסק עם דברים שבקדושה ולא עם נטיעת כרמים, אף שגם זה הוא ישובו של עולם, אבל בתחילת עולם צריך להתחיל עם דברים שבקדושה ממש ולא עם חולין, ולכן נעשה עצמו בזה חולין.

מספרים שפעם טייל החזון איש זצ"ל עם רבי חיים קנייבסקי (שליט"א) [זצוק"ל], החזון איש היה גדול הדור, ר' חיים היה אז בחור צעיר, והם הלכו יחדיו בפרדס שבפאתי בני ברק (כיום סוף רח' חזון איש).

לפתע נעצר החזון איש ואמר: "כאן למדו תורה!" וחזר על כך בהתרגשות מספר פעמים.

התברר, שכמה שעות קודם לכן עמדו שם שני בחורי ישיבה ודברו בלימוד. בנתיים הם כבר עזבו את המקום, אך השאירו שם אויר קדוש, אויר ספוג בדברי תורה!

(מתוק האור)

ויגברו המים על הארץ חמשים ומאת יום (ז, כד)

התורה מספרת, כי המבול היה על הארץ במשך ארבעים יום (שם יז), באותם ארבעים ימים הופסקו כל החיים על פני האדמה, שנאמר (שם כא-כב): "ויגוע כל בשר הרמש על הארץ... כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו". ולא זו בלבד, אלא (שם, כג) "וימח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים, וימחו מן הארץ".

ופרש ה"אור החיים": מלבד הגויעה הרמוזה בפסוק שלפני זה, נמחה גם כל מה שנשאר מן המתים, באמצעות רובי המים החמים והקרים. וכל כל הגופות והפגרים נעשו כמים, ונדמה היה שלא היו כלל בעולם.

לכאורה בכך נסתים תפקיד המבול.

אך בתורה כתוב אחרת: "ויגברו המים על הארץ חמשים ומאת יום" (שם, כד), כלומר, במשך עוד מאה וחמשים ימים נוספים, ממשיכים המים לגבור בארץ. עד אשר "ויזכר אלקים את נח, ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה. ויעבר אלקים רוח על הארץ וישכו המים. ויסכרו מעינת תהום וארבת השמים, ויכלא הגשם מן השמים" (ח, א-ב).

מדוע?!

בהמשך דבריו מבאר ה"אור החיים" את הענין: "הכונה היא להודיע, כי ה' צוה על המים להתגבר. כאשר צוה עליהם בששת ימי בראשית - וישרצו המים' (לעיל א, כ), כמו כן צוה להם כאן לנהוג בתגבורת. ולזה תמצא שאחר שנמחה כל היקום אמר הכתוב 'ויגברו המים', והוא ללא צורך כי כבר נמחה אפילו גלמי הנבראים".

"והטעם הוא, כי המים היו עסוקים במצותם אשר גזר עליהם ה', ואין להם לדרוש דרשות למנוע התגברת אחר נמחה כל היקום".

"עד שזכר ה' לנח, ואז צוה למים להיות נחים מתגברתם. והוא אמרו: 'יעבר אלקים רוח' - חסד ורחמים, ונתמתקו גבורות המים. והוא שתרגם אונקלוס וישכו המים - ונחו מיא, שלא התגברו עוד".

כמי המבול, מוטל אף עלינו לקיים את רצון ה' מבלי לערוך חשבונות שונים, ובלי לחפש מהי התועלת שבקיום מצוה זו או אחרת.

בספר "שאל אביך ויגדך" מובא הסיפור הבא, אודות הרב מבריסק, המוכיח כי אדם נחוש לקיים את מצוות ה' כפי שצווה, מבלי לשנות בהן כהוא זה, או להתאימן למציאות החיים, כפי שזו נראית בעינינו, זוכה לסייעתא דשמיא מיוחדת.

בשנה הראשונה לכהונתו של הרב מבריסק, נתפס יהודי בעבירה על החוק ונשפט למוות. על פי תקנות השלטון יש לאפשר לכל מי שיוצא להורג להתוודות לפני מותו, יהודי אומר ודוי עם הרב, ולהבדיל, לא יהודי - עם הכומר.

וכך ארע גם כעת.

במועד שנקבע להוצאת גזר הדין לפועל, בעיצומו של יום השבת, הגיע אל הרב מבריסק שליח מיוחד מטעם מושל המחוז, והגיש לו מסמך ובו פקודיה, כי על הרב להתלוות עמו אל בית האסורים כדי לומר וידוי עם הנדון למוות.

משראה הרב את הפקודה, השיב בקיצור ובצורה נמרצת: "איני הולך". ומפני מה סרב ללכת? טעמו ונמוקו עמו: מאחר שהוא סבור כי בהליכתו ובאמירת הוידוי הוא מזוז את מיתתו של הנדון למוות, שכן בלי וידוי לא הורגים.

סרובו היה תקיף ובלתי מתפשר, וכאשר ניסו לומר לו כי אלמלא יבוא הוא, יזמינו השלטונות רב אחר, אמר: "אם יקחו - יקחו, אולם אני איני עושה כדבר הזה, האסור על פי דיני התורה".

השליח יצא מלפניו ושב אל המושל בידיים ריקות. לשמע השתלשלות האירועים נתמלא המושל בחמה ובזעם, ומיהר לשלוח אל הרב קצין בכיר. הלה בא, ולא רק דרש במגיע שיבוא עמו אל האסיר, אלא הוסיף באזניו אימונים קשים וחמורים, והודיע לו חד משמעית שהוא יסבול על סרובו, שכן בתור רב, עליו לבצע את ההוראה בהתאם לחוק.

אבל גם הוא שב בידיים ריקות, ואמר למושל כי הרב מבריסק אינו משנה את דעתו.

זהו יסוד מוסד, שאת ההתחלה של כל דבר, יש להקדיש קודש לה. ישנם שאינם מדברים קודם התפילה ובזה מקדישים את תחילת יומם לד', וכן בתחילת שנה ותחילת חודש.

הרה"ק בעל השפע חיים מצאנו זיע"א היה מספר שכשהיה אצל הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זיע"א, ראה שתיכף אחר הבדלה ציווה לסובביו להתיישב וללמוד. זהו גם מאותו עניין, להתחיל ללמוד תיכף בתחילת השבוע.

בספר מועד לכל חי להגר"ח פלאגי מביא שהיו צדיקים שתיכף אחרי סוכות ושמי"ח נתיישובו י"ב ימים ולמדו תורה בלי הפסק כנגד י"ב החדשים. להתחיל עם דברים שבקדושה.

סיפר הרב אליהו דיסקין: הגר"ח קנייבסקי (שליט"א) [זצוק"ל], לפני כמה שנים היה צריך לעבור ניתוח "קטרקט" על עיניו. סיפר לי גיסי, שניסה לשכנעו רבות שיסכים לעבור את הניתוח אבל הגר"ח לא הסכים, הלך גיסי אל הרב שך וסיפר לו, אמר הרב שך להגר"ח שייילך לעשות את הניתוח. כיוון שאמר הרב שך, שוב לא התנגד לזה רבי חיים והלך לעשות את הניתוח. הרופאים שעשו את הניתוח, בדקו את עיניו לפני הניתוח ואמרו שראייתו כל כך חלשה שהם לא מבינים איך יכול היה לכתוב ספרים במצב כזה. אחרי הניתוח, כבדו את רבי חיים בסנדקאות, כמו תמיד, והתבטא רבי חיים, שעד היום לא ראה שיש כל כך הרבה דם בברית... על כל פנים, אחרי הניתוח כשהורידו לו את התחבושות, רצו לבדוק איך רבי חיים רואה על העיניים, הביאו לו עיתון 'יתד נאמן' כדי שיראה אם הוא מצליח לקרוא, זרק רבי חיים את העיתון ואמר 'קיבלתי עיניים חדשות, ואני רוצה להתחיל עם דף גמרא!' אמרו לו: שהרב יקרא רק כמה שורות, לראות אם רואה, "לא! אני רוצה שההתחלה תהיה עם דף גמרא!" ראשית קודש לד'!!!

כעין זה מפרשים, עפ"י המסופר (מובא באמרי דניאל) על אדם אחד שבא לקבל ברכה מהרב למען יצליח במעשה ידיו כי זה זמן רב שהוא מנסה לעשות דבר ואינו מצליח. ברכו הרב: 'דבר ראשון שתעשה תצליח, שמח הנ"ל ובה לביתו לבשר לאשתו, והנה בבית לא מצא את סעודתו מוכנה, ויקצוף קצף גדול והחל בקללות נמרצות עד אשר הגיעו לתגרת ידים ביניהם. יצא מביתו סר וזועף, והלך לבית הרב, אמר לרב: הזאת ברכתך רבי? א"ל הרב, הרי אני ברכתך שדבר ראשון שתתחיל תצליח, מדוע לא באת לביתך ועסקת בחינוך הבנים או באיזה עסק טוב ובו היית מצליח! אך מאחר ואתה התחלת במחלוקת אזי הצלחת במחלוקת. כך גם נח קיבל ברכות מהש"ת פרו ורבו ומלאו את הארץ וכו', וכיוון שהתחיל עם הכרם והיין הצליח בזה מאוד...

(ציוני תורה)

"כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ" (ו, יג)

כל הברואים כולם, בני אדם, בעלי חיים, (זולת הדגים) ואפ"י הצמחים נספו במי המבול כיוון שקלקלו מעשיהם.

כיצד יתכן הדבר? הקשה רבי אליהו לופיאן זצ"ל ב'לב אליהו', וכי לבעלי חיים יש בחירה שמכוחה יכולים הם לקלקל?

התשובה היא אומר ה'לב אליהו', שהטומאה שבני האדם יצרו בעולם היתה כה גדולה שהיא גרמה לכולם להתקלקל, הטומאה נדבקה בהם. בלי שהם ירצו, בלי בחירה. עצם הדבר שישנה כ"כ הרבה טומאה בעולם - זה גופא, גורם לכל הברואים להשחית את דרכם.

כדי שיובהר העניין יותר הוסיף מעשה שבדידו הוה עובדא:

היה פעם בית חולים שאנשים שנכנסו לתוכו עם שפעת קלה יצאו עם דלקת ריאות, דלקת אזניים ועוד כמה מחלות. נכנסו בריאים ויצאו כמעט מתים...

כשהדבר קרה פעם ופעמיים עוד ניסו 'לטייח', לחשוב שאך מקרה הוא, אך כשהתופעה חזרה על עצמה שוב ושוב החליטו לחקור את הדבר לעומק. מינו ועדה של רופאים שיבדקו את המתרחש בבית החולים.

התברר דבר מופלא: מבנה בית החולים היה מיושן, כבן מאה שנה, והקירות, שהיו עשויים מעץ, ספגו במשך השנים את כל החיידקים עברו שם. כתוצאה מכך, אדם נכנס לבית החולים עם שפעת קלה, אך נדבקו בו החיידקים שהיו בקירות וגרמו לו למחלות נוספות, קשות יותר.

זה בדיוק מה שקרה בדור המבול. מרוב עוונות יצרו בני האדם 'חיידקים' של טומאה שכביכול רחפו באוויר, הכל היה ספוג טומאה, ואז גם בעלי החיים נדבקו. לבעל חיים אין בחירה, הוא לא היה "חולה במחלה", אך הטומאה נדבקה בו וגרמה גם לו להתקלקל.

אמנם זאת עלינו לדעת, כי עניין זה פועל גם לצד השני, צד הקדושה. כשם שמעשה העבירה משאיר אחריו חיידקי טומאה באוויר - כך מעשה מצווה משאיר אחריו קדושה באוויר המקום.

למשמע הדברים בערה חמתו של המושל בקרבו, והוא קם והלך בעצמו אל הרב.

כשראו בעלי הבתים את מרכבתו של המושל בפתח בית הרב, נתקפו כולם באימה ובחרדה והקיפו את הרב כשהם צועקים: "הרב מחריב את העיר! הרב ממיט סכנה על כולנו!"

אולם הרב עמד על שלו בכל העוז והתוקף, ושוב הבהיר להם כי לא יעלה על הדעת שהוא יעבור על צווי התורה בשל מלוי פקודה זו.

ואכן, גם כאשר עמד המושל לפניו ומסר את פקודתו בתוספת אזהרות ואיומים גלויים על כך שהוא עתיד להעניש על סרובו בכל חומר הדין - לא נרתע הרב מבריסק ולא נעתר לבקשתו.

בחרי אף גדול סב המושל על עקבותיו ועזב את הבית מבלי להוסיף מילה. בני הקהילה נותרו בחדרו של הרב מפוחדים ומצפים לגרוע מכל... תוך זמן קצר רעשה וגעשה העיר בריסק על המעשה, אלו מצדדים בעד החלטת הרב ואלו מגנים אותה, אלו מסכימים עם החלטת הרב שלא לשנות כהוא זה מחוקי התורה, ואלו טוענים בתוקף כי היה עליו לבצע את צווי המושל למרות צו התורה, כדי לא לסכן את חיי כולם.

אולם הללו וגם הללו לא העלו על קצה דעתם את תוכן המברק שיגיע כעבור שעות אחדות, במוצאי שבת, לידי המושל, ובו הבשורה המרעושה כי הוענקה חנינה לאותו יהודי נדון למות!

עתה הבינו כולם, כי אלמלא התעקשותו של הרב מבריסק, לא היה לה לאותו חנינה על מי לחול... ודוקא דבקותו הבלתי מתפשרת בצווי ה', היא שהצילה את חייו!

(ומתוק האור)

יימת הרן על פני תרח אביו בארץ מולדתו באור כשדים (יא, כח)
מדרש אגדה: על ידי אביו מת, שקבל תרח על אברם בנו לפני נמרוד על שכתת את צלמיו והשליכו לכבשן האש, והרן יושב ואומר בלבו: אם אברם נוצח, אני משלו, ואם נמרוד נוצח, אני משלו. וכשנצל אברם אמרו לו להרן: משל מי אתה? אמר להם הרן: משל אברם אני. השליכוהו לכבשן האש ונשרף, וזהו אור כשדים (רש"י)

ובמדרש (אליהו רבה פרשה ו) מובא ביתר פרוט תיאור הנהגת אברהם עם פסילי אביו:

בית אביו של אברהם עובדי עבודה זרה היו, עושין עבודות זרות ויוצאין ומוכרין בשוק. יום אחד הגיע לאברהם למכור, בא אחד ואמר לו: בכמה פסל זה? אמר לו: בשלושה מנה. אמר לו: בן כמה שנים אתה? אמר לו: בן שלוש שנים. אמר לו: אתה בן שלוש שנים שנה ותעבוד לזה שעשיתי אותו היום? נסתלק והלך לו. שוב בא אחר, אמר לו: בכמה פסל זה? אמר לו: בחמשה מנה. אמר לו: בן כמה שנים אתה? אמר לו: בן חמישים שנה. אמר לו: אתה בן חמישים שנה ותעבוד לזה שעשיתי היום? נסתלק והלך לו".

כך שם אברהם ללעג ולקלס את האלילים ועובדיהם.

היה פעם יהודי שהצליח גם הוא להביך קשות את עובדי האלילים הנוצרים. וכך מספר ה'בן איש חי':

יהודי אחד ירד מנכסיו ונעשה עני מרוד. הגיע ערב פסח ומצבו החמרי היה קשה ממש: חמץ לא היה בבית כבר שבועים, אבל גם מצות לא היו בו... החליט שאין לו חשק יותר לחיות. אך הרי אסור לאדם לשלוח יד בנפשו.

אמר לעצמו: אצא למדבר, שם יתפסוני שודדים ויהרגוני.

אחרי כן נמלך בדעתו וחשב: לשם מה לו לצאת למדבר, מי אמר שיתפסו אותו שודדים? ואם תמצא לומר שיתפסוהו שודדים, מי אמר שיהרגוהו, שמה ימכרוהו לעבד ואז יהיו לו חיים יותר קשים! במקום זה החליט ללכת לרובע הנוצרי. הנוצרים הרי ידועים ב'אהבת ישראל' שלהם, וודאי יהרגוהו. יצא לרובע הנוצרי, הסתובב ברחובותיו הלך ושוב במשך שעותיים, אבל אף אחד לא שם לב אליו.

אמר: אם כך, אכנס לכנסייה, שם נמצא הכומר, וכשיראה אותי יחשוב שבאתי לגנוב את הלחם הטמא שלהם - עברה שענשה מיתה, וכך אגשים את תקוותי...

הוא נכנס לכנסייה, אך אף אחד לא היה שם.

חשב לעצמו: אכנס פנימה, היכן שעומד הפסל בכבודו ובעצמו, שם בודאי נמצא הכומר, ואז... נכנס פנימה, ובתחילה אחזה בו התפעלות מהפאר ומההדר. הוא נעמד נרעש כולו, כשלנגד עיניו מתנוצצים הפסל והנברשות העשויות זהב. כשראה שגם שם הכומר איננו, חשב אולי אקים רעש ואז יגיע הכומר, נטל סולם, טיפס, תלש את הנברשת מהתקרה וירד. אך שום דבר לא קרה, ואז חשב היהודי: אם הנברשת בידי - והכומר לא נמצא, אם כן בא לציון גואל... הוריד את החליפה, כיסה בה את הנברשת ורץ הביתה [כמובן, אדם זה פעל שלא על פי ההלכה שאוסרת להנות מעבודה זרה וממשמשיה].

הוא נכנס לכנסייה, אך אף אחד לא היה שם.

חשב לעצמו: אכנס פנימה, היכן שעומד הפסל בכבודו ובעצמו, שם בודאי נמצא הכומר, ואז... נכנס פנימה, ובתחילה אחזה בו התפעלות מהפאר ומההדר. הוא נעמד נרעש כולו, כשלנגד עיניו מתנוצצים הפסל והנברשות העשויות זהב. כשראה שגם שם הכומר איננו, חשב אולי אקים רעש ואז יגיע הכומר, נטל סולם, טיפס, תלש את הנברשת מהתקרה וירד. אך שום דבר לא קרה, ואז חשב היהודי: אם הנברשת בידי - והכומר לא נמצא, אם כן בא לציון גואל... הוריד את החליפה, כיסה בה את הנברשת ורץ הביתה [כמובן, אדם זה פעל שלא על פי ההלכה שאוסרת להנות מעבודה זרה וממשמשיה].

הוא נכנס לכנסייה, אך אף אחד לא היה שם.

חשב לעצמו: אכנס פנימה, היכן שעומד הפסל בכבודו ובעצמו, שם בודאי נמצא הכומר, ואז... נכנס פנימה, ובתחילה אחזה בו התפעלות מהפאר ומההדר. הוא נעמד נרעש כולו, כשלנגד עיניו מתנוצצים הפסל והנברשות העשויות זהב. כשראה שגם שם הכומר איננו, חשב אולי אקים רעש ואז יגיע הכומר, נטל סולם, טיפס, תלש את הנברשת מהתקרה וירד. אך שום דבר לא קרה, ואז חשב היהודי: אם הנברשת בידי - והכומר לא נמצא, אם כן בא לציון גואל... הוריד את החליפה, כיסה בה את הנברשת ורץ הביתה [כמובן, אדם זה פעל שלא על פי ההלכה שאוסרת להנות מעבודה זרה וממשמשיה].

הוא נכנס לכנסייה, אך אף אחד לא היה שם.

חשב לעצמו: אכנס פנימה, היכן שעומד הפסל בכבודו ובעצמו, שם בודאי נמצא הכומר, ואז... נכנס פנימה, ובתחילה אחזה בו התפעלות מהפאר ומההדר. הוא נעמד נרעש כולו, כשלנגד עיניו מתנוצצים הפסל והנברשות העשויות זהב. כשראה שגם שם הכומר איננו, חשב אולי אקים רעש ואז יגיע הכומר, נטל סולם, טיפס, תלש את הנברשת מהתקרה וירד. אך שום דבר לא קרה, ואז חשב היהודי: אם הנברשת בידי - והכומר לא נמצא, אם כן בא לציון גואל... הוריד את החליפה, כיסה בה את הנברשת ורץ הביתה [כמובן, אדם זה פעל שלא על פי ההלכה שאוסרת להנות מעבודה זרה וממשמשיה].

כשהגיע לרובע היהודי, נגש לטפל בענין הנברשת. היה בקהילה צורף חרש אילם. כתב לו שיעשה מהנברשת ארבעה מטילי זהב, אחד מתוכם נתן לו בשכרו ואת השלושה הנותרים הטמין מתחת למטתו.

למחרת בבוקר, כשהגיע הכומר לכנסייה, חשכו עיניו: נברשת אחת חסרה! מה עושים? רץ למלך לספר שהיתה גנבה בכנסייה, והמלך הורה להקים ועדת חקירה.

הכומר הרגיש שכסאו מתנדנד, כי בעצם חובת השמירה מוטלת עליו. הוא בא אל המלך ואמר: ברור לי שהגנב יהודי, כי גוי לא יגנוב מהאלהים שלו. יש לקרוא לרב היהודים ולהודיעו כי אם תוך שבוע לא תושב הנברשת למקומה - יגורשו כל היהודים מהעיר, ואת עשרת נכבדי הקהילה יתלו בככר המרכזית. וכך אכן עשה המלך.

כששמע הרב את הדברים [היה זה בערב פסח], כנס את כל היהודים והודיע שהשנה במקום חול המועד יוכרז על צום ותענית צבור. מיועדנו הגנב שמע גם הוא את הדברים. נגש אל הרב ואמר: אין צורך לצום ולהתענות, אני גנבתי את הנברשת!"

"מה, באמת?], השתומם הרב.

"כן", ענה היהודי, "הרב יכול לבדוק מתחת למטתי ולראות את מטילי הזהב. אבל אל דאגה, הרב ישאיר לי את הטפול בענין".

הוא הלך למלך. כשהגיע לשער הארמון אמר שרצונו להפגש עם המלך בדחיפות. שאלוהו: "מי אתה שאתה רוצה להפגש עם המלך?" אמר להם: "בקשר לנברשת שנגנבה". נו, טוב, דבר חשוב. הכניסוהו למלך.

אמר לו: "כן, מה אתה יכול לספר לי בקשר לנברשת?"

"אדוני המלך, אני לקחתי אותה!"

"אתה לקחת?! או שמא מתכוון אתה להיות קרובן של כל היהודים?...".

"לא, זה אני שלקחתי את הנברשת, ואם המלך רוצה, יכול הוא לשלוח שליחים ולבדוק מתחת למטתי, שם מונחים שני מטילי זהב שהותכו מהנברשת. במטיל השלישי כבר רכשתי נעלים לילדים ומצות".

"אתה יודע שהתחייבת בנפשך?..."

"אינני סבור שהתחייבתי בנפשי. אספר למלך בדיוק את כל הספור, דברים כהויתם, אבל לשם כך נצרך אני שיבואו לכאן כל ראשי הכמורה: הכומר והבישוף, הארכיבישוף והחשמן - כולם!"

המלך הסכים, וכך, כשכל 'מכובדי' הנצרות והמלך בראשם מקשיבים לכל מילה, פתח האיש וספר את ספורו:

"אני, לא עליכם, ירדתי מנכסי, ומצבי היה קשה ממש. אמרתי, כל הזמן אני מתפלל לאלוקים שלנו ולא עזר לי, פעם אתפלל לאלהים שלכם אולי הוא יעזור... הרי לא יעלה על הדעת שרוב העם מתפללים אליו והוא סתם כלום... אפילו אם נחשוב שרוב העם טפשים, אבל הכמרים ודאי אינם טפשים!... ואפילו אם כן, המלך ודאי אינו טפש, ואם המלך מתפלל אליו - הוא בטח אלהים טוב... אמרתי לעצמו: אכנס פעם אחת לכנסייה ואראה כיצד יפול דבר.

"אומר לכם את האמת, כשנכנסתי לכנסייה וראיתי כזה פאר והדר, הכל עשוי זהב, ובפרט הפסל בעצמו והאש לפניו... כל כך התרגשתי עד שהתחלתי לבכות, לא יכולתי לדבר כלום. בכיתי ובכיתי, והאלהים שלכם יש לו 'לב זהב'... אמר לי: 'בני בני, אל תבכה'... כששמעתי שהוא מדבר אלי, לבי נמס. התמוגגתי מרוב דמעות... כשראה האלהים שלכם שאני בוכה, אמר לי בנימה רכה: 'בני, אני יודע, חסר לך כסף, קח לך את הנברשת'..."

"אני שמעתי זאת והזדעזתי. אמרתי לו: 'איך אני יכול לעשות לך דבר כזה, ליטול ממך את הנברשת שהוצבה כאן לכבודך?'..."

'מה אומר לכם, האלהים שלכם לא רק שהוא בעל לב זהב, הוא גם איש ביצוע. כשראה שאינני זו, ירד בעצמו מהבמה שלו, לקח את הסולם, טיפס למעלה ותלש את המנורה מן התקרה, באמר: 'הנה, קח לך'..."

"זהו זה". סיים היהודים, "כך היה המעשה, ועתה, עשו עמי כהבנתכם, אם ברצונכם להרוג אותי - הרגוני!"

הכומר והארכיבישוף החליפו מבטים. בקשו סליחה מהמלך ויצאו לרגע החוצה. אמר הכומר לארכיבישוף: "מה נעשה אתו? בינינו, הכל שטויות, אבל אם הוא אומר שלא להים שלנו יש לב טוב, מה יכולים אנו לומר, שאין לו לב? אין ברירה מוכרחים לומר שדבריו אמת", והארכיבישוף הסכים. נכנסו ואמרו לו: "טוב, אם הוא נתן לך - אתה משוחרר, הכל שלך..."

(ומתוק האור)

יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם (ט, כז).

בדרך דרוש יש לפרש את הפסוק במשל נפלא! מעשה בא' מילידי ירושלים, עני ואביון, אשר בקושי השיג את פרנסתו, וחי בצמצום גדול, ושני בניו היו לו, וכבר בעודם קטנים החליט לחסוך מעט מעט - מתוך המעט שבידו, כדי שיוכל בבא הזמן להשיאם בכבוד, ולקנות להם דירה

לרדת בזהירות בכמה מדרגות שבורות, וגם לא ליפול בכמה מרצפות עתיקות יומיו, ומשדפק על הדלת לא היה צריך שיפתחו לו - מפני שלא היה שם מנעול כלל, ומיד נפתחה הדלת לרוחה ע"י הדפיקה, ותיכף כשנפתח שעטו אליו לא פחות משנים עשר נכדים ולפתוהו מכל צד, סבא, סבא, אני קודם, סבא אני הגדול, סבא, בא תבחון אותי משניות, והפעוטה בת שנתיים צייצה אף היא, סבא תראה מה קיבלתי בגן וכו', ועוד בעומדו בפתח זלגו עיניו דמעות חמות, כשזכר האיך ומי קיבלו בת"א בוילה עם הקדילאק, והיאך נתקבל כאן.

לא עברו דקות ספורות, והזקן החל נושם לרוחה, שתה משקה חם, ובנו סוגר את הגמ' הנה מצות כיבוד אב... וכך חזר למרץ נעורים, שתי הנכדים הגדולים לקחו אותו אל המקוה, אח"כ הלך עם בנו להתפלל מעריב, ואח"כ מצאו לו איזה מקום בתוך הדירה העלובה לישון, ובכל מקום נתקבל בחמימות רבה, וכולו היה טרוד בלבחון את נכדיו המרובים, וללמוד אתם, עם זה משניות ועם זה סידור, את זה ללמד גמ', ואת זה אלף בית, ואט אט חזרה על פניו שמחתו הטבעית, והאושר זרח מפניו, וגמר אומר, פה אשב כי אויטיה!

הוא אשר אמר הכתוב, "יפת אלקים ליפת", - ליפת יש הרבה דברים יפים, שה' חנן אותו ונתן לו, יש לו וילה של שלוש קומות, חצר, קדילק, וכו' וכו', אך "וישכון" - כשהבאבא מחפש היכן לגור, יודע הוא שישכון "באהלי שם", באוהל הלומד תורה, שאפי' שהוא רק בקושי אוהל ולא "וילה"... אבל יש מקום לסבא זקן עם עוד שנים עשר ילדים בתוך חדר וחצי, מה שאין בכל הוילה המפוארת אצל יפת! (לב שלום)

איך נפלת בחילול שבת

שמעו נא עוד דברים נוראים הכתובים במדרש תנחומא: "אמרו חכמים בו ביום נטע, בו ביום עשה פירות, בו ביום בצר, בו ביום דרך, בו ביום שתה, בו ביום נשתכר, בו ביום נתגלה קלונו".

אותו היום שנטע את האילן יצא עץ אותו היום יצאו ענפים אותו היום פרחו

העלים. בו ביום יצאו ענבים. ועוד באותו היום בצר את הכרם, סחט, שתה והשתכר. הכל התרחש - בו ביום. הפלא ופלא.

כרגיל, כשמכניסים גרעין או שתיל קטן באדמה, עד שרואים בחביות יין משובח, חולפים חמש או שש שנים. וכאן, פלאי פלאות, נח הכניס גרעין באדמה, ומיד עץ, עלים, ענבים, יין, - "בורא פרי הגפן". ו...שיכור.

נשאלת השאלה למה צריכים כל כך הרבה ניסים - כדי שנח יהיה שיכור, מה ולמי בוער כל כך? וכי לא היה די שנח ישתכר בעוד חמש שנים?

הפשט הוא: אמת, אנו באמת לא מבינים בכלל מי היה נח. קדושתו וגדלותו, אך לפי דרגתו היה לו איזהו שבריר של רצון לשתות יין, "היה לו לעסוק תחילה בנטיעה אחרת" (כתב רש"י), לפי דרגתו הייתה שם נקודה זעירה של "בא לטמא פותחים לו" (שבת ק"ד). וכיון ש"פותחים לו" התגלגלו הדברים במהירות עצומה, נח הצדיק שנטע כרם כלל לא חלם לשתות מיד, הוא חשב

בסך הכל ליטע כרם, כאשר עוד שלוש ארבע שנים יהיה לו יין, אבל כיון ש"הבא לטמא פותחים לו" נפתחה הדרך לרווחה: - גרעין, גזע של אילן, "אוי וי, וי, איזה יופי - הנה ענפים! אוי וי, עלים, אי, ענבים בשלים - סחיטה שתיה, חלאס, אבוד, גמרנו. ואי אפשר למחוק את זה!... נשאר חקוק לעולם.

אין לנו אפשרות להבין בנח ומעשיו, לכן נעסוק להלן רק בעיקרון של דברי חכמים, שאמרו "הבא לטמא פותחים לו":

שאלתי פעם פלוני שיצא לתרבות רעה: "איך הצלחת להיות מחלל שבת, איך קרה? בוודאי שלא רצית במזיד לחלל שבת בדווקא, וא"כ איך הייתה הנפילה הראשונה?

והוא אמר לי, כשדמעה חמה נפלה על לחיי:

פעם בשבת בעת שהלכתי ברחוב, חשבת, הסתפקתי בתוך עצמי, כן ללכת לכדור רגל או לא להשתתף במשחק הכדור, היו לי ספיקות בתוך תוכי לכאן ולכאן. לפתע חלף לידי רכב שנסע למקום המשחק, עצר לידי בחריקת בלמים, צפצף, הנהג הוציא את ראשו המגולה, והציע לי טרמפ. יאלה, קפצתי בפנים, חלאס, הייתי אחרי זה... אוי איבדתי את החיים שלי!"

כך סיפר - "בא לטמא פותחים לו". נורא. (אגב, אותן דמעות, טיהרו את לבבו המצטער, והחל לשוב בדרכו בתשובה שלימה)

עוברים פעם ליד מקום שרואים כל מיני דברים, סלסל ר' שלום בקול בוכים: "אוהו אוהו, כמה מעניין איך ש..." אומר ראובן לשמעון "תמתין דקה נראה מה הולך כאן, הנה רואים על המסך כדורגל, נמתין לדעת מי ניצח איטליה או הישראלים. "אה, הם ניצחו - הישראלים! אה, בא נעמוד עוד רגע!..."

כשאני הייתי ילד (יתום קטן) אהבתי לראות משחק כדור. הייתה לי משיכה גדולה לענין. ליד שכונת בית ישראל בה התגוררתי, היה מגרש של

ראויה, בידעו שאם לא ישתדל בזה מעתה, לא יוכל אח"כ לעשות דבר לעת זקנותו.

כך החליט וגם עשה למעשה, קנקן ישן היה לו בביתו, שבו חסך פרוטה לפרוטה, והיה זורק כל שבוע מטבע קטנה שהצטמצם מהוצאות השבוע במשהו, וכך היה שומר את הפרוטות הזעומות בקנקן הישן והמאובק, עד שהתמלא, לאחר שהתמלא, רוקן אותו, סגר בשקית והניח במקום צנוע, ושוב החל למלאו מחודש, וכך עשה כל כמה חודשים, מילא ורוקן סגר והצניע, ומילא מחודש, שנה ועוד שנה, בדלות ואביונות מחרידה, וכך עשה משך עשרים שנה, עד שלבסוף הצטבר לו סכום נאה והגון לחתונת בנו ולחלק מקניית דירה.

סופו של דבר היה שהצליח לקנות לבנו בכורו דירת פאר במרכזה של תל אביב, שעדיין הייתה אז עם מרכז רחני - יותר ממה שיש היום - ת"ת ובתי מדרשות ויהודים יראי ה', וכך זכה הבן הגדול לדירה מפוארת עם כמה חדרים מרווחים, חצר פרטית, דשא וכו' כל הנדרש בפאר והדר לשם עוה"ז, והעיקר שסו"ס הצליח האב השבור מעניותו, להוכיח לכולם שאפשר להשתחרר מהמושגים הגלותיים, ולצאת לעולם הרחב והיות בנ"א...!

כמובן, כשהגיע תורו של הבן השני להינשא, לא היו ביד האב אמצעים להשיאו כראוי, ובלית ברירה שכר לו בדמ"פ חדר וחצי בשכונת מאה שערים, ואף נדב לו את שולחנו שקיבל ירושה מאבי סבו... ומתרומות שתרמו ידידיו השיג מטות בדיעבד, וכך הבן השני המשיך את עניות אביו, והראשון יצא "מהגלות המרה"...

כמובן, שהראשון שקיבל טעם בעוה"ז שלח ידו במסחר וראה ברכה בעמלו, ואת תלמודו זנח אט אט, עד שגם כיפתו שעל ראשו הצטמקה ושקעה בתוך שערות ראשו הגדולות, וכמובן שבמשך הזמן קנה אוטו, ואח"כ החליף וקנה וולבו... ונשאר "מסורתי", "מסורתי" מאי משמע? ילד אחד ושתי כלבים לשמירה, לבילוי בשב"ק אינו נוסע... אבל לראות כדור רגל... חייבים... אי אפשר אחרת...

הבן השני לעומתו, מצא את כל אושרו בלימוד התורה וקיום המצוות, כי כשאין עוה"ז בתוך הלב, יש מקום להרגיש קצת רוחניות, והיה שקדן עצום וירא ה', גידל משפחה מרובת ילדים, כששתי מיטות הספיקו לאכלס את כל ילדיו שישנו יחדיו על רוחב המיטה, וכו' וכו' כדרכם הדחוקה של בני ירושלים דאז.

ויהי היום, והאבא המאושר בחציו, הזקין, ונזקק לעזרה וסעד, כמובן שהמקום שיש לו לשהות זהו אצל אחד משני בניו, ומתוכם בודאי העדיף לשהות אצל הבכור, שבעל יכולת הוא, בעוד שהשני בקושי מסתדר עם משפחתו, מה גם שהראשון חייב לאביו הכרת הטוב, ואילו השני אולי עוד כועס בלבו עליו שנתן הכל לראשון.

הלך וארז את מעט חבילותיו, ונסע לתל אביב לבנו בכורו, בחושו שבודאי עתה הוא הזמן לראות באושר הגדול של בנו, בהגיעו לתל אביב, מקום שלפני כמה עשרות שנים קנה דירה לבנו, לא ידע להבחין היכן מקום מגורי בנו, כל פני המקום השתנו, עד שבקושי זיהה היכן גר בנו, בהגיעו מול הוילה המפוארת ראה קדילק מפואר סמוך לבית, ושער בתוך שער, שער בתוך שער! האב החל לדפוק ומשלא נשמעו דפיקותיו שעל דלת החצר, ניסה לפתוח, ומשלחץ על הידית, פרצה אזעקה רועשת, והאב הזקן החוויר כולו, כשתיכף לפתוהו שתי אנשים ושאלוהו בעזות "מי אתה?"

הזקן שנחרד ובקושי הצליח להוציא הגה מפיו, ובקושי קלט במה המדובר, ורק באצבעו הצליח להראות שרצונו להיפגש עם בעל הבית שהוא אביו... בינתיים, הבן התעשת והחליט לראות מי הוא זה אשר בעטיו הוזעקה השמירה, ופתח מבפנים את הפרוויקטור, והסתכל בעין החשמלית הגדולה, ושוב נחרד הזקן בחושו, מה זה, אולי טעיית, אך מיד שמע את בנו קורא, אבא זה אתה, בא הכנס! הזקן נרגע מעט ונשם לרוחה, פתח את השער והחל צועד לעבר הדלת, עד שהגיע לדלת כבר חזרה השמחה על פניו מעט, שנמוגה שוב - כשאך נכנס לבית, מיד זינקו עליו שתי כלבים אימתניים... הזקן כמעט שהתעלף, אך בנו צעק שוב, "אבא הם לא נושכים", "הם חלק מהמשפחה!..." הם פשוט מקבלים את פניך, סיים בחיוך!...

כל יום שעבר עליו בבית בנו, איבד את הטעם לשהות אצלו, פעם עשה קפה לעצמו וידיו הרועדות שפכו מעט על השטיחים, וכלתו גערה בו, למה אתה מלכלך את השטיחים, זה עולה הון רב... יום אחד נתקל בעציץ גדול ומעד ונפל, וקרא לעבר בנו שיבוא לעזור לו לקום על רגליו, ופני בנו חפו ועל מה?... שהחמיץ בדיוק את ה"חדשות"... כך הפכה שמחתו לתוגה, ואושרו לאבל, ותקוותו ליאוש, וראה את כל עמלו שהלך לריק, עד שבסוף גמר אומר לעזוב את הבית ולנסות אצל הבן השני, במאה שערים.

אצל הבן השני לא היה קשה בכלל לזהות את הבית, וכבר מרחוק שמע את קול בנו המתנגן בעריבות על הגמרא, וצעד לעבר הבית הדל - כמהסס וחושב מה יהיה כאן, בבואו אל הבית נעצר קמעה, מפני שהיה צריך

צעירים ו... כל כך רצייתי להביט שם עוד ועוד, ועד היום הנני אסיר תודה לאחד המלמדים בתלמוד תורה, שידע את מאמר חז"ל דלהלן והציל אותי, לקח אותי משם: "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב. אם הלך - סופו לעמוד" דברי המדרש - שאם הלך סופו לעמוד, עומדים ועומדים, אחר כך כבר מתיישבים "אם עמד סופו לישוב" אבל אם לא הלך ולא עמד ולא ישב אלא "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה וימם ויליה - והיה כעץ שתול על פלגי מים" וכי רק במשחק הכדור כך הוא? לא, בכל דבר! אלא שפעם היצר היה כדור, היום הוא בדברים אחרים, כל אחד יודע. העולם מתגלגל על פי חוק זה שקבע הבורא "הבא לטמא פותחים לו".

אבל "הבא לטהר?" לא רק "פותחים לו" אלא הרבה יותר: "מסייעים אותו" עוזרים לו מן השמים! (וכמעשה שהיה בבת פרעה) אני רואה בעינים שלכם שאתם מחכים לסיפור, נכון? איך אני יכול לראות זאת, מפני שגם אני רוצה לספר, אז אני רואה...

אספר לכם מה שארע לא מזמן, עובדה מעניינת שסיפרו לי שני עדים (בשבוע שעבר ב"זכרון משה", אחרי הדרשה לביל שבת) ומהסיפור נבין, נתבונן ונלמד עד היכן מגיעה סייעתא דשמיא.

"ל"סמיניריון" של ערכים, שנערך בקיבוץ חפץ חיים, באו זוג, אבא אמא, בת ובן. האבא והאמא והבת האזינו לשיחות והשתתפו בהרצאות, אבל הבן עם השערות הגדולות, לא רצה לשמוע הרצאות. כל השבוע ישב בחדר עם רדיו גדול. תלמיד חכם מהמשתתפים, שהבחין כי הבחור לא בא להרצאות, ניסה לדבר עמו באופן פרטי, אך לא הועיל.

הימים חלפו, המשפחה שבה הביתה. האבא והאמא החלו בדרך חדשה, במתינות. והתקדמו בקיום המצוות. הם ביקשו מהבן שיעלה גם הוא על העגלה וישתפר, לפחות מעט, אך בקשותיהם נפלו על אוזניים ערלות.

יום אחד פנו אליו ההורים, ואמרו: שמע נא! אם תסכים להצטרף לסמיניריון הנערך בימים הקרובים, ורק לשמוע הרצאות, בלי להבטיח שתתחיל לקיים מצוות, אנו נעניק לך הוצאות נסיעה לחו"ל - לאיטליה ולקפריסין - כמו שהיית רוצה.

"בסדר, טוב, מסכים". אמר.

הוא ארז את מטלטליו ונסע להשתתף בסמינר 'חנוכה'. שמע את ההרצאות, והמוח שלו, היה, כמובן, כל הזמן באיטליה... בסוף השבוע, כנהוג בסמיניריון, מתקיים סימפוזיון - במוצאי שבת בשעה שתיים לאחר חצות, הכל מתאספים, ואף יש מהמשתתפים העולים על הבמה - לספר רשמים ותחושות לאחר שבוע גדוש ברוחניות, אחרים מספרים הסטוריה אישית, ויש המגלים על התעוררות ומהפך, ועוד. הבחור דנן ישב ליד חבר שלו, הקשיב מעט וחלם הרבה. החבר התכופף אליו ושאל - "נו, מה אתך,

האם אתה יוצא מכאן עם החלטות כל שהן?"

"אני? אני יוצא מכאן עם כרטיס לחו"ל..."

"אבל אתה שמעת הרצאות, ואיך נשאת קר כל כך?!"... אותו חבר שהיה אפוף בהתעוררות דיבר על ליבו עד שהבחור צ'יק דנן הראה קצת סימני התרגשות.

חבירו המשיך לטפטף בליבו דברי כיבושיו, עד שלפתע הכריז באוזני החבר, וכה אמר: "אתה יודע מה? שמע! אם יארע נס, עכשיו, שאבא ואמא שלי יהיו פה באמצע הלילה, הם הרי גרים בירושלים, אז אני נעשה בעל תשובה. גמרנו! זהו!"

חלפה שעה שעתיים או אולי חצי שעה (לא אמרו לי את הזמן) ולפתע, הנה, אבא ואמא בפתח המלון!...

הבחור ניגש אליהם והשלושה התנשקו, בסערה. היושבים באולם לא הבינו את משמעות הדבר, אבל ראו כי קורה כאן משהו מיוחד. היו אלו רגעים מרגשים מאד. הבחור דיבר עם הוריו ובכה. אח"כ עזב את הוריו, מיהר ועלה לעבר המיקרופון, בדרך עוד הספיק לשאול ממישהו כיפה, חבש את הכיפה הצמידה בסיכת ראש, ודבר למיקרופון: "מעכשיו כיפה זו לא יורדת מעל ראשי..."

מה היה, ואיך הם הגיעו? זאת סיפר האבא (כפי שהעידו השניים אחד ששמע מהאב עצמו, ואחד שמע מהבן):

האבא חלם לו בשינה, שבא אליו זקן, עם זקן לבן (אולי הסבא שלו) ואומר לו "מה אתה ישן פה סע לקיבוץ חפץ חיים לבן שלך".

הוא התעורר משנתו וסיפר לרעייתו. היא אמרה "או - אה, מעניין, חלום פלאי פלאים! אולי צריך לנסוע".

"לא, אני רוצה לישון" אמר הבעל. ושכב לישון.

והנה שוב הגיע הזקן: "למה אתה לא נוסע לבן שלך? מדוע אתה ישן פה?" הוא התעורר במעט בהלה, וסיפר שנית: חלמתי עוד הפעם על אותו זקן.

"אם כך, אולי ניסע בכל זאת?" הציעה "אבל אני רוצה לישון".

"תשמע נא, אני מאמינה בחלומות, ואל דאגה, לא תיסע לבד, אצטרף לנסיעה". דירבנה אותו.

השניים התלבשו וירדו לרכב ונכנסו. האוטו לא נדלק. האבא שעמד בחצר הבית בעיניים מכוסות חבלי שינה לא הצליח להתניע את הרכב... (ודאי! הרי ה'שטן' עובד קשה בכאלו רגעים... וכי היצה"ר ישן בשתיים בלילה!...)

"אם האוטו כבר התקלקל, אין לי כח, גמרנו, אני הולך לישון עכשיו".

"אם כבר התלבשנו וירדנו - נזמין טקסי מיוחד..." העיזה האשה להצהיר בקול "אם אנו כבר ברחוב, ניקח ספיישל", חזרה ואמרה שוב.

"מה פתאום?"

"כן! נוסעים בכל מחיר" האשה ניצחה. הם הזמינו מונית ונסעו מירושלים עד לחפץ חיים. כמובן ששילמו טבין ותקילין, כמו שצריך. ובאו.

ראיתם איזה מופת?

מי שרוצה ללכת בדרך צדיקים - מסוגל לקבל סיעתא דשמיא, מאין כמוה. אנו יודעים שהסטייפלר, למשל, עשה מופתים משום שהקב"ה מתחשב עם הצדיקים. אבל שלבחור פשוט כל כך, תהי' כזו סיעתא דשמיא זה כמעט חידוש. כנראה שזו זכות של סבא או אבי סבא שהתפלל בדמעות, או שאבא ואמא עשו פעם מעשה טוב, מי יודע? אולי זכות פרטית מחמת עשיית איזו מצווה.

ומה שברור ש"הבא לטהר מסייעים אותו". גיוואלדיג - הבא לטהר! הבא לטהר! אשרינו מה טוב.

כי בצלם אלוקים עשה את האדם" (בראשית ט, ו), בנובהרדוק שאלו שאלה.

בידוע, שאם אפשר להביא ראייה מפרשת בראשית לא מביאים מפרשת נח, ואם אפשר מספר שמות אין מרחיקים לספר דברים.

לפיכך, איך יובנו דברי המשנה (אבות פ"ג מ"ד): חביב אדם שנברא בצלם, שנאמר: "כי בצלם אלוקים עשה את האדם" חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, שנאמר: "בנים אתם לה' אלקיכם".

וקשה, מדוע הביא רבי עקיבא פסוק מפרשת נח "כי בצלם אלוקים עשה את האדם" (בראשית ט, ו), כשאלו פסוקים מפורשים בפרשת בראשית: "נעשה אדם בצלמנו" (שם א, כו) "ויברא אלוקים את האדם בצלמו, בצלם אלוקים ברא אותו" (שם כז)

ומדוע הביא פסוק מפרשת ראה, "בנים אתם לה' אלקיכם" (דברים יד, א), כשהבורא יתברך מכריז בפרשת שמות: "בני בכורי ישראל" (שמות ד, כב), "שלח את בני ויעבדני" (שם, כג).

ותרצו, שהשמיעונו כאן יסוד - שאין מעלה, בלי תביעה!

בפרשת בראשית כתובה המעלה, "בצלם אלוקים עשה אותו". אז מה? מה זה דורש, למה זה מחייב? בפרשת נח נצמד החיוב: "שופך דם האדם, באדם דמו ישפך, כי בצלם אלוקים עשה את האדם". לפיכך, עליך להזהר מפגיעה בחבריך, נושאי צלם אלוקים!

בפרשת שמות כתובה המעלה: "בני בכורי ישראל" ובכן, מה? בפרשת ראה מבואר מה זה מחייב: "לא תתגודדו, לא תאכל כל תועבה!" ואספר -

כשיסד הגאון רבי ישראל מסלנט זצ"ל את תנועת המוסר, קמו לה מתנגדים גדולי תורה ויראה ונימוקם עמם. סברו שהמוסר הוא חלק מהתורה בכללותה, ומעולם לא שמענו שהקימו תנועה עבור מצוה מסוימת או הנהגה רצויה ככל שתהיה. גם אם "דרך ארץ קדמה לתורה" (ויקרא רבה ט, ג) ואם אין דרך ארץ אין תורה (אבות פ"ג מ"ז), אין מקום לתנועת "תורה עם דרך ארץ" כי היא חלק בלתי נפרד מהנהגת היהודי ומהנהגת התורה. גם כשהיתה מצות התפילין רפויה בידי רבים (שבת קל ע"א), ורבינו משה מקוצי זצ"ל היה מסובב בקהילות ישראל לחזק בידם מצוה זו ודרש בה דרשות נלהבות (כמבואר בסמ"ג מצות עשה ג) לא הקימו "תנועת תפילין". הוא הדין בלימוד המוסר. אין ענין ליחד לו שעה בסדרי הישיבה, ולהקים "בתי מוסר", ולעשות לכך תעמולה.

מובן שרבי ישראל מסלנט חלק עליהם בכל תוקף. לדעתו לימוד המוסר חובה על כל יהודי, ויש להחדירו בכל עוז. כדי שיהיו דבריו נשמעים, שקד לבצר את סמכותו התורנית. הן מגדולי הדור היה. לפיכך סובב בקהילות ליטא, והרעיש את הלומדים בפלפוליו העצומים שנמשכו שלוש וארבע שעות ובללו חצי הש"ס. וכך היתה דרכו: הגיע לעיר, עלה לבית המדרש ותלה דף ובו נאמר: ביום פלוני - בעוד יומים - ידרוש הרב ישראל מסלנט בסוגיא פלונית, ואלו מראי המקומות, עשרים ושלושים מקומות בש"ס בראשונים ובפוסקים. שהרי אין זו חכמה להנחית פלפול בסוגיות שהלומדים אינם מוכנים לקראתן ואינם שולטים בהן. לא יבינו את הקושיות לאשורן ולא יתפעלו כדבעי מהדרך שתחתר. במשך יומיים היו

ולכן - גם לכך - מתכוון המדרש (בראשית רבה צג, י) באמרו: "אוי לנו מיום הדין, אוי לנו מיום התוכחה, כשיבוא הקב"ה ויכתיב כל אחד ואחד לפי מה שהוא" מהו: "לפי מה שהוא"? אלא, שכעת איננו יודעים כלל מה שאנו בעצמנו, אלו כישורים יש לנו ואלו כוחות מקננים בנו, כי מעולם לא מייצגו את עצמנו-

אבל כה הרבה כוחות חיוביים בנו -

ובמרום לא מחלקים מתנות, במרום קובעים משימות ומעניקים כלים - האם ניצלנו את הכלים שניתנו לנו, הרוחניים והגשמיים?!

(והגדת)

צהר תעשה לתיבה

הגאון רבי אליהו קלצקין זצ"ל גלה כנער מליטא להונגריה ללמוד תורה מפי המהר"ם א"ש זצוק"ל שהיה מתלמידי מרן החתם סופר זצוק"ל היה זה דבר נדיר שבחור יגיע מליטא ללמוד בישיבה בהונגריה ובפרט בשל גילו הצעיר פחות מבן ארבע עשרה סיפר הגאון הגדול רבי שמואל אויערבאך זצ"ל מפי השמועה מתלמידים שליט"א כי כאשר הנער התראה לפני הגאון מהר"ם א"ש והוא הבחין בגילו הצעיר שאלו איננו נער יקר מה יש לך לומר אולי משהו על פרשת השבוע פרשת נח?

הנער פתח את פיו בדברי תורה ומהר"ם אש התפעל מאד וכה אמר רבי אליהו קלצקין:

ישנה מחלוקת בחז"ל האם "צהר תעשה לתיבה" הכוונה לחלון ממש או לאבנים ומרגליות יש אומרים חלון יש אומרים אבן טובה המאירה להם כן כתב רש"י, ובגמרא סנהדרין דף קח עמוד ב נאמר: "אמר רבי יוחנן אמר לו הקדוש ברוך הוא לנח קבע בה אבנים טובות ומרגליות כדי שיהיו מאירות לכם כצהרים" והנה יש לומר אמר רבי אליהו קלצקין כי פלוגתא זו אם חלון או אבן טובה תלויה במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש שלר' יוחנן חצי שיעור אסור ולריש לקיש מותר מן התורה הפלא ופלא, איך?

אמר הנער: בסנהדרין דף נ"ח ע"ב מבואר כי גוי ששבת חייב מיתה שנאמר "ויום ולילה לא ישבותו" והנה אמרו חז"ל ביומא דף כ"ח ב' כי קיים אברהם אבינו כל התורה כולה והקשו המפרשים איך שמר אברהם אבינו שבת קודם מתן תורה והרי לא הצטווה עליה מאידך גיסא אברהם הצטווה על הלאו של יום ולילה לא ישבותו שזו אזהרה לבן נח שלא ישבות ואם כן איך שבת?! ויש שתירצו כי הוא עשה בשבת מלאכת חצי שיעור וכיון שלבן נח גם במלאכת חצי שיעור ייחשב לו שלא שבת נמצא שקיים את שתייהן גם את השבת וגם את הציווי יום ולילה לא ישבות (הגאון רע"ק איגר זצ"ל תירץ כך להדיא בהשמטה לתשובות לסימן קכ"א וראה שם מה שהביא את דברי הפנים יפות מה שתיירץ)

אך כל זה רק אם נאמר כריש לקיש שחצי שיעור מותר מן התורה לכן קיים את השבת גם כאשר עשה חצי שיעור אבל מה נאמר לר' יוחנן שחצי שיעור אסור?

על כך יש לתרץ בפלוגתא נוספת בפרשת נח.

במדרש ישנה פלוגתא, האם המזלות שימשו בימי המבול. רש"י על הפסוק "עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבותו" כותב: מכלל ששבתו כל ימי המבול כותב כי הם לא שימשו במבול ובבראשית רבה פרשת בראשית נאמר: אמר ר' יוחנן לא שימשו המזלות כל אותן י"ב חדש אמר לו ר' יונתן שימשו אלא שלא היה רישומן ניכר". והנה יש לומר, כי מי שסבר שהמזלות לא שימשו במבול לא יוכל לדרוש כפי שדרשו בגמרא סנהדרין נ"ח גוי ששבת חייב מיתה שנאמר ויום ולילה לא ישבותו, כי הפסוק הולך וסובב על גופו של דבר ההבטחה שד' מבטיח כי המזלות לא ישבותו יותר כפי ששבתו במבול, אבל מאן דסבר שהם שימשו בימי המבול א"כ מדוע נאמר "יום ולילה לא ישבותו" לדרשה של גמרא סנהדרין שגוי ששבת חייב מיתה.

ומעתה נאמר, כי ריש לקיש הסובר חצי שיעור מותר מן התורה, הוא אכן דורש "יום ולילה לא ישבותו" לגוי ששבת חייב מיתה, ואברהם אבינו שמר את השבת על ידי חצי שיעור, שמתר ליהודי ואסור לגוי, אבל לר' יוחנן הסובר חצי שיעור אסור לא יכול היה אברהם אבינו ע"ה לעשות מלאכה של חצי שיעור, אלא על כרחך שר' יוחנן סובר כי הדרשה של יום ולילה לא ישבותו לא קאי בכלל על איסור שביתת בן נח ולכן לאברהם אבינו לא היתה בעיה של "יום ולילה לא ישבותו", וכי לא ישבותו מכון להבטחה פשוטה שאע"פ שלא שימשו במבול - יום ולילה לא ישבותו.

א"כ לדעת ר' יוחנן שהמזלות לא שימשו, הרי צוהר לא יכול להתפרש במובן 'חלון' שהרי לא היה אור שמש וירח בימי המבול, והחלון לא היה מאיר להם כלל, אם כן 'צוהר תעשה לתיבה' זו אבן טובה. אבל לריש לקיש הסובר חצי שיעור מותר ממילא המזלות כן שימשו במבול, כך שאפשר לומר כי 'צהר תעשה לתיבה' היינו חלון שהאיר מהמזלות שהאירו בחוץ.

הלומדים מעיינים במראי המקומות וקונים בהם ידיעה מקיפה, ואז היה עולה לבימה וחזרו את כל מראי המקומות למקשה אחת, להתפעלות הלומדים ולהשתאונתם. הכירו בגדלותו התורנית העצומה, וקבלו מרותו. כך הכתה תנועת המוסר שורש, למגינת לב מתנגדיה.

פעם הגיע לעיר אחת, תלה את דף מראי המקומות ופרש לאכסניו לשקוד על תלמודו. היו שם שני אברכים, תלמידי המתנגדים לתנועת המוסר. ידעו שעומד הוא לכבוש את לב הלומדים בגאונותו העצומה, ועשו מעשה שלא יעשה. הורידו בחשאי את הדף, והחליפוהו. השאירו את הנושא על כנו, אבל המירו את כל מראי המקומות. המציאו על אתר שלושים 'מראי מקומות' שלא ממין הענין; ברכות דף כ, שבת מג, פסחים נט, סוכה ט, כי הדימין הטובה עליהם, ותלו את הדף על דלת הכנסיה לבית המדרש.

נסוכו הלומדים והעתיקו לעצמם. השתאו: הסוגיא ידועה מוזכרת בכמה מקומות בש"ס ובפוסקים, ואף אחד מהמקומות לא מוזכר ברשימה. במקומם מוזכרות גמרות שאין להם שום שייכות, ואין ביניהן שום קשר. הפלא ופלא. אולי גאון כה גדול הוא, שהצליח לשייכן לסוגיא. שננו את המקורות המצוינים, והמתינו לפלפול המובטח.

בשעה היעודה היה בית המדרש מלא מפה לפה. רבי ישראל עלה במדרגות ארון הקודש, והעמידו לפניו את הסטנדר. ביקש את הדף התלוי על הדלת, להעזר בו בשזירת הפלפול שהוכן מראש. הדף הובא, העיף בו מבט, וחזרו פניו. ושני אברכים הביטו מהקהל, וחייכו לעצמם. הנה ירד בבשות פנים, ותנועת המוסר תספוג מפלה. בעירם, על כל פנים. שתק דקה ושתים, והציבור תמה.

ואז פתח ואמר: "רבותי, הסוגיא ידועה, לכן לא כתובים כאן מראי המקומות המרכזיים בה. אסקור אותם בקצרה" שטח את הרקע, הפיק ממנו יסוד, והיסוד הזה נסתר מדיוק בדברי הגמרא במסכת ברכות דף כ. אפשר היה לנסות לתרץ כך וכך, אבל זה נסתר מדברי הגמרא במסכת שבת דף מג. כדי ליישב את הדברים נראה לחקור כך וכך, ומפסחים דף נט מוכח כצד הראשון, ונפקא מנה להלכה, בסוכה דף ט. הואיל וכך, מיושבת הקושיא שהוקשה ממסכת ברכות. הכלל, שלוש שעות עמד וחרז את כל שלושים מראי המקומות המחודשים, שלא התכוון להם, ושאינם שייכים כלל לסוגיא. והשומעים יצאו מכליהם, גאונות כזו טרם שמעו. בטוחים היו שזה הפלפול שהכין! ובין השומעים היו שני אברכים המומים. וככל ששזר את הפלפול, הלכו פני השנים והחזירו הבינו שאכן פגעו בכבודו של גאון אדיר, שר התורה, אין להם מחילה!

סיים לארוג את הפלפול במראה המקום האחרון שקשר את כל הקצוות - והתעלף!

נוצרה בהלה, קמה מהומה, נתקפו חרדה. טרחו להקיצו מעלפונו. והשנים ידעו על מה ולמה התעלף, אלו תעצמות נפש גבו ממנו השעות האחרונות, להמציא כזה פלפול על אתר! כשהתעורר מעלפונו חלצו נעליהם ובאו לבקש מחילה.

"על מה" נשאלו.

הודו במעשיהם, בגינם התעלף, ומבקשים סליחתו.

אמר: "על המעשה שעשיתם אכן זקוקים אתם למחילה. מעשה שלא יעשה הוא, ואני סולח.

אבל אם ליבכם מכה אתכם על שבגינכם התעלפתי, הריני להרגיעכם. לא התעלפתי בגללכם!"

ובאמת, העיד תלמידו הגאון רבי איצלה בלור זצ"ל, שרבו שתק שתי דקות כשראה את הדף המוחלף, לא משום שבאותן שתי דקות הכין את השיעור שארך שלוש שעות. לא, את השיעור הכין ככהרף עין, תוך שבריר דקה. אבל לאחר מכן התלבט עוד כשתי דקות האם לחשף את גאונותו הכבירה - לומר שיעור בנוי לתלפיות משלושים מראי מקומות שאינם שייכים לענין, לכאורה - או לא. האם יהיה בכך משום שמץ התפארות וגאווה, או שכל כונתו לכבוד שמים, לביצור תנועת המוסר - והחליט לומר!

אם כן, מדוע התעלף? אמר: "דעו, ממרום לא מחלקים מתנות, ממרום קובעים משימות ומעניקים עבורן כלים! אם אדם עשיר, עליו לכבד את ה' מהונו. זמר, יכבד את ה' מגרונו כל כשרון, ניתן כדי לנצלו. ואני ידעתי שיש בי כשרונות כמו אלף אברכים, ונדרש ממני לפעול כאלף אברכים".

ואכן, למד ולימד והדריך והשפיע, בתנופה אדירה ובפעילות בלתי נלאית. "אבל זאת לא ידעתי, מעולם לא נוסיתי בכך, להכין ככהרף עין שיעור יש מאין, לדעת מה כתוב בכל מראי המקומות, ולקשרם לסוגיא, וכסדרם - אלו כוחות שלא ידעתי שמקננים בי, זו מנת כשרון של רבבת אברכים - וכרבה, איני מנצל את כוחי, לכן התעלפתי!"

כי כאשר אעלה למרום, הן ישאלוני: לשם מה קיבלת כאלו כוחות, ומה אענהה..."

עד כאן מדברי רבי אליהו קלצקין הלבולניע"ר רב, (דרך אגב, הגאון הנודע הנ"ל רבי אליהו קלצקין המכונה הלבולניע"ר רב) היה מפורסם כבעל זיכרון מופלג מאד וסיפרו מפי תלמידי חכמים כי פעם אחת בהליכתו בסימטאות העיר העתיקה שמע שני ערבים מדברים ביניהם שיחה סוערת אודות היהודים הוא לא הבין את השפה הערבית אבל בכוח זיכרונו המופלא יכול היה לצטט את המילים שנאמרו במבטא שלהם גם ללא הבנת השפה, כך עשה וחזר על דבריהם באזני אחד מיהודי ירושלים שהכיר את השפה, הלה הזדעזע לשמוע כי הערבים מתכננים פוגרום ביהודי העיר מיד החלו בהצלה ובקידום פני הרעה והיהודים ניצלו בסייעתא דשמיא כך סיפר הגאון רבי שמואל הלוי שולזינגר זצ"ל

(מוסף שב"ק יתרו ע"א)

"כי יצר לב האדם רע מנעוריו" (ח, כא)

שנינו בסוכה נב ע"א דרש רבי יהושע בן לוי, שבעה שמות יש לו ליצר הרע. הקב"ה קראו רע, שנאמר "כי יצר לב האדם רע מנעוריו" (בראשית ח, כא) משה קראו ערל, שנאמר: "ומלתם את ערלת לבבכם" (דברים י, טז). דוד קראו טמא, שנאמר "לב טהור ברא לי אלקים" (תהלים נא, יב) הרי שיש טמא. שלמה קראו שונא, שנאמר: "אם רעב שונאך האכילהו לחם כי גחלים אתה חותה על ראשו" (משלי כה כב) ישעיה קראו מכשול, שנאמר: "הרימו מכשול מדרך עמי" (ישעיה נז, יד). יחזקאל קראו אבן, שנאמר: "והסירוני את לב האבן מבשרכם" (יחזקאל לו, כו) יואל קראו צפוני, שנאמר: "ואת הצפוני ארחיק מעליכם" (יואל ב, כ).

ויש להבין ודאי עמד הבורא על מהותו וקבע שמו, כמוזכר בפרשתינו. מדוע נצרך לשמות נוספים.

ולא אחד ושנים, לא שלושה וארבעה, לא פחות משבעה! מדוע? בנובהרדוק הסבירו זאת במשל. ומה נאמר, הנמשל הרבה יותר מרתק מהמשל!

מעשה באברך איש תם וישב אוהלים, חי משמירת הסדרים והבטחת הכנסה, ולפתע קיבל שיחת טלפון ששנתה את חייו.

מדבר פלוני ממשרד עורכי הדין פלוני ובניו, עם מי אני מדבר, בבקשה. תוכל להקריא לי את מספר הזהות שלך, בבקשה. היה לך קרוב בשם פלוני. קרוב רחוק, נכון. ובכן, ודאי תצטער לשמוע שהוא נפטר. אתה הקרוב הראשון שלו, וירושותו מסתכמת בשלושים מיליון בערך. את הסכום המדויק נדע בשבוע הבא.

האם הצטער? בהלם ודאי היה!

זה ארך עוד שבועיים. לעלל, להעביר לחשבון. מה עושים עם הסכום הזה, לאחר נכוי כספי המעשר והחזרת ההלוואות לגמ"חים? הבנק הציע לו קרן נאמנות והגדלת האשראי. יש גם ערוץ מניות ופק"מ ופק"א א"ת ב"ש וא"ל ב"ם.

ואז זכה לביקור חשוב. היצר הטוב הציע עצמו בכרטיס ביקור.

"כן, מה אתה מציע?" התעניין. "ובכן, אני מציע השקעה ארוכת טווח, נושאת רוחחים מאין כמותה, מלווה בבטחונות וערבויות מוצקות" "נשמע" אמר האברך, נטל דף ניר ועט.

"תרשום: אתה נותן לנו את כל הסכום, ואנו משחררים לך כסף למחיה לא הרבה, כי אנו סוחרים בכסף. הוא מתרבה ומתרבה בקצב מסחרר, ובהגיע המועד אתה מקבל את ההשקעה עם הרווחים העצומים: פי מליון, לפחות! הקרן מתנהלת בפיקוח הקב"ה ומשה רבינו ורבינו הקדוש חותמים כערבים, הנה הטפסים" -

האברך משחק בעט. "שמעתי" הוא אומר, "תן לי לחשוב יומיים". זהיר, אין מה לומר.

נשמע צלצול בדלת. היצר הטוב נפרד בלחיצת יד איתנה, האברך מלוה אותו אל הדלת ומישהו כבר ממתין מאחריה.

"כן?"

הלה שולף צרור כרטיסי ביקור, פורשם כמניפה ושולף אחד: "מכשול ושות', יועצי השקעות"

"תכנס"

הלה מעיף מבט על השלחן ורואה את הטפסים. מעווה פניו בזלזול: אני רואה שהיצר טוב כבר היה כאן.

"כן, מה אתה אומר על הצעתו?"

"אין מה לומר" הכתפים המורמות שידרו הכל, "תראה, הפיקוח מעולה והערבים אין כמותם. אם אתה מוכן לחכות עד לפרעון"...

"ומה אתה מציע?" פתח תיקו, שלף פרוסקט צבעוני מרהיב עין. "הנה, הכל בפנים. אנו מקבלים את כספך, ומעניקים לך במקום כאן ועכשיו - צ'ק מזומן, בסכום כפול!" "מהמם!" "תראה, הבנקים נותנים שני אחוזים" "עזוב, הבנקים הססניים, מנהלים עסקים בחששנות. אנו נועזים, פועלים בתנופה, והרווחים מידיים!" "זהו. מידיים, נניח. אבל כדי כך?! מתי תספיקו להרויח, אם עד שאני הולך לבנק?" "הצחקת אותי! עד שאתה הולך, ואנחנו כבר אחרי העיסקה! תבין כמה אתה מפסיד בכל רגע שאני מדבר איתך!" "והערבים? מי הערבים שלך?"

"תשמע, אתה מדבר כמו אחד ששבוי במבט הישן. תפתח את הראש, תפקח את העיניים: ערבים צריך, כשסומכים על המשקיע לאורך זמן, ומי יודע מה קורה עם הכסף. אבל פה, אתה הולך לבנק, מציג את השטר, ומקבל כפליים בו במקום. עבור מזומן אין צורך בערבים, גם לא בעדים. אני ואתה, והרוח בידך! בוא ואומר לך משהו, תקשיב טוב. מחרתים יבוא היצר הטוב, ויבקש שתפקיד אצלו את השלושים מיליון שלך. אין בעיה. אתה נותן לי אותם כעת, לוקח את השטר, מקבל בבנק שישים, שלושים לי ושלושים לו. מוסכם?" "ומה אעשה עם השלושים שלך?"

"או שתמצא אותי, או שאני אבוא אליך. אנו חותמים שוב, ותוך שעה יש לך עוד שישים. שלושים להשקעה חוזרת, ושלושים מיליון לבזבז. כסף קטן, תאמין לי. אבל אם תרצה, נשקיע שוב בשמחה. וכעת תחליט, חבל על הזמן. אנשים מחכים לי!"

"תכתוב את השטר" הוציא פנקס המחאות, כתב המחאה על סך שישים מיליון - "אבל יש לי פחות משלושים, נתתי מעשר כספים, ושלמתי כמה ערבויות" "זה בסדר, מתנה מאתנו, מזל וברכה!"

בעל הבית הנרגש כתב המחאה על סך עשרים וששה מיליון, שמונה מאות חמישים וארבעה אלף. הלה קרן מאושר: "טוב, אני חייב לרוץ ולפדות. עד שתגיע לבנק, כבר ארויח ואפקיד בחשבונך!"

בעל הבית התנהל לאיטו, להעניק למשקיע שהות לערוך סיבוב השקעות בכספו. הגיע לסניף הבנק ועמד בתור. הפעם המנהל לא קם לקראתו, גם לא חייך כשראהו. הביט במבט מזוגג, כאילו היה שקוף. הגיעו תורו, והציג את ההמחאה לפרעון.

"חברת מכשול? חשבון מוגבל. אין שם שקל!"

"אבל התאריך להיום!"

"שיהיה לאתמול, החשבון במיניוט"

חושך בעיניים "מה עושים?"

נ.ל.מ.

יש פז'ק ופק"מ, ויש א.כ.מ. ונ.ל.מ. אין כיסוי מספיק, נא לפנות למושך. האם זהה זיק רחמים בעינו של המנהל? פרץ החוצה כרוח סערה. איה הנוכל, הוא ינער אותו יוציא ממנו את כספו! אבל איהו, תרדף אחרי הרוח. ולפתע ראהו, עובר ברחוב. רץ אחריו: "אדון מכשול, אדון מכשול!" הלה אף לא הפנה ראשו.

השיגו ולפת את זרועו: "אדון מכשול, לא תוכל לעשות לי את זה"

הלה הפנה אליו את ראשו: "חוששני שיש לך טעות", אמר בקול קר כקרח "איני מכיר אותך, לא ראיתך מעולם!"

זה היה הוא. אותו אדם, אותו קול.

"שקרן, והרי לפני שעה היית בביתני!"

אנשים עצרו להטות אוזן לויכוח המזור.

"אתה הוזה אדוני, כיצד קוראים לי, אמרת?"

אדון מכשול. הנה ההמחאה שלך! שישים מליון, ולא שוה פרוטה! גנבת את כל רכושי, רוששת אותי!"

"ובכן, עליך לפנות לאדון מכשול שלך!"

אז אולי חלה בכל זאת טעות?! "ואיך קוראים לך?"

הלה שלף צרור מוכר מכיסו, פרשו כמניפה ושלף אחד: "חברת אבן להשקעות בע"מ מסר באדיבות: 'אבן, בשבילך - כשיהיה לך מה להשקיע, נדבר'..." עכשיו אתם מבינים מדוע צריך היצר הרע שבעה שמות!?

ומכל השמות, מהותו גלומה בשם שקראו בוראו: רע!

שורש הרע, "יצר לב האדם רע מנעוריו"!

(והגדת)

בדרך הדרוש

התורה. מתרין הגר"ח קנייבסקי בספרו "טעמא דקרא" שנה סבר שהיון זה "זיעה בעלמא" שאינו אסור באיסור ערלה. לפי"ז מבואר הדין, אמר לו הקב"ה לנח, איך שניתן מהיון, והרי הוא ערלה, ואם תתריך שוה זיעה בעלמא, "היה לך ללמוד מאדם הראשון" שהרי נצטווה על העין ושנתה מן היין כדאיאת במדרש שחוה סחטה ענבים ונתנה לו, וזה נחשב לו לחטא כאילו אכל מהפרי עצמו, וע"כ שהיון אינו זיעה בעלמא רק כעצם הפרי. (עפ"י טעמא דקרא)

(מדרש ינותן) ויהל נח איש האדמה ויטע כרם: וישת מן היין וישכר (ט, כ כא) כנמרא (סנהדרין ע, א) "אמר לו הקדוש ברוך הוא לנח, נח, לא היה לך ללמד מאדם הראשון שלא גרם לו אלא יין? כמאן דאטר אותו אילן שאכל ממנו אדם הראשון גפן היה". יש להבין מה הטענה אל נח ללמוד מאדם הראשון? וכי נח נצטווה שלא לאכול מעץ הדעת? ניתן לכאור עפ"י שאלה נוספת, לכאורה איך שנתה נח מהיון? והרי היה ערלה! ובירושלימי (מגילה פ"א ה"א) כתוב שנה שמר את

וישאר אך נח (ז, כג) פרש"י לפי שאיחר מוונות לארי והכיש ויש לדקדק האין תלי זה בזה דוישאר אך נח, ונראה לתריך דכתיב נח איש צדיק תמים הי בדורותיו דהיינו ב' מעלות טובות צדיק ותמים וכתוב ויבא נח מפני מי המבול פי רש"י שאף נח מקטני אמנה הי והא"ש וישאר אך נח קשה למה לא כתיב תמים בשלמא צדיק לא קשה מ"ט לא כתיב משום שהוא נמי מקטני אמנה הי אלא תמים מ"ט לא כתיב לכן פי רש"י שהי בעל מום שאיחר מוונות לארי והכישו ודו"ק